OVER MORGEN

Een gedragen Regionale Energie Strategie (RES)

OVER MORGEN

Het is tijd
De druk op onze leefomgeving neemt toe. Met dezelfde ruimte willen we steeds meer doen. Je weet dat het de hoogste tijd is om in beweging te komen. Werk te maken van de leefbare stad, van elektrisch vervoer, van een vitaal platteland en van zonne-energie en aardgasvrije wijken. Je ziet de mogelijkheden en de voordelen. Je weet alleen nog niet hoe je het zo simpel maakt dat iedereen geïnspireerd raakt om mee te doen.

Zullen we?
Wij zijn Over Morgen. Mensgericht, creatief, realistisch en thuis in duurzame gebiedsontwikkeling. We maken haalbare plannen en stellen heldere, meetbare doelen. Doen terwijl we denken. Zijn transparant en aanstekelijk. Brengen de juiste mensen bij elkaar. Kijken verder dan geld. Nemen verantwoordelijkheid. Zijn goed in tegengestelde belangen. Organiseren funding en ondernemen zelf ook mee, want we zijn pas gelukkig als plannen werkelijkheid worden.

Kijk maar eens
Naar de warmtetransitievisies die we maken voor grote Nederlandse gemeenten. Naar onze Prognose Elektrisch Vervoer. Naar onze omgevingsvisies. Stuk voor stuk inhoudelijke, inspirerende, verbindende en uitvoerbare projecten. Gebaseerd op feiten en data. Projecten waarmee we samen duurzame impact maken. Een slimmere, groenere, betere wereld. Elke dag weer.

Over Morgen begint nu.

Een gedragen RES

In het Klimaatakkoord staat het bekend als ‘de grote verbouwing’. Daarbovenop gaan we ons wagenpark, onze industrie en de landbouw verduurzamen. Naast een slag in energiebesparing, moet de hoeveelheid elektriciteit uit zon en wind flink omhoog. Verder moet het gebruik van restwarmte van bedrijven en het aanbod van duurzame warmte, vanuit onder andere de bodem en ons oppervlaktewater aanzienlijk toenemen.

Dit is een megaklus met grote ruimtelijke impact. Hoe zorgen we ervoor dat we dit op een goede manier inpassen? We willen namelijk nog meer in diezelfde ruimte en die is in Nederland al zo schaars. Bovendien krijgt iedereen te maken met de transitie, maar niemand kan deze zelf en onafhankelijk van anderen doorlopen. Een duurzaam gesmede coalitie met lokale stakeholders is daarom cruciaal om tot resultaat te komen.

Het Klimaatakkoord biedt handvatten. Onderdeel daarvan is dat gemeenten, provincies en regio’s een regionale energiestrategie (RES) opstellen. De regio wordt als geschikte schaalgrootte gezien om de inpassing van de energietransitie op te lossen. Door samen goed onderbouwde keuzes te maken, kun je als regio samen met stakeholders een realistisch bod doen en vervolgens stappen zetten richting uitvoering.

Onze visie

De RES is in de eerste plaats een instrument om ruimtelijke inpassing van duurzame opwek en warmte (incl. infrastructuur) met maatschappelijke betrokkenheid te organiseren. De kernelementen van onze visie bij Over Morgen staan in het figuur hiernaast samengevat. Onze werkwijze kenmerkt zich verder door:

Een integrale blik
Wij werken vanuit een systeemgerichte benadering (vraag, aanbod, infra en opslag) met oog voor ruimtelijke kwaliteit en lokale opgaven.

Sterke combi van product en proces
Analyses, berekeningen en kaarten zijn bij ons inzichtelijk en ondersteunend aan een zorgvuldig, gedegen en gezamenlijk proces met alle relevante stakeholders.

Gericht op gezamenlijke uitvoering
Wij leggen de focus op gezamenlijke uitvoering, want uiteindelijk moeten we alle plannen met elkaar gaan waarmaken. We werken toe naar een langjarige samenwerking tussen regionale en lokale partijen met aandacht voor besluitvorming, organisatie, participatie en proces. Wij brengen de energietransitie van de vergaderkamer naar de huiskamer.

In de geest van de Omgevingswet
De uitkomsten van de RES moeten hun doorvertaling vinden in het omgevingsplan; één van de instrumenten uit de nieuwe Omgevingswet. Wij voeren ons werk daarom uit in de geest van Omgevingswet: Plannen worden integraal en flexibel en bieden meer ruimte voor initiatieven vanuit de samenleving. Het denken in de geest van de Omgevingswet vraagt om een nieuwe stijl van werken en besturen: met een open houding werken aan de kwaliteit en verduurzaming van onze leefomgeving vanuit een gemeenschappelijk belang.

De samenleving aan zet
Draagvlak voor de energietransitie is cruciaal. Uiteindelijk vindt de transitie buiten plaats. Daarmee raakt het de hele samenleving; van bewoners tot ondernemers en van overheden tot belangengroepen. De energietransitie zal dan ook alleen maar slagen als iedereen op een goede manier wordt geïnformeerd, geconsulteerd en betrokken bij de opgave en de aanpak. Maar hoe doe je dat? We moeten nog veel analyseren, ontwerpen en bespreken om de samenleving te kunnen vertellen wat de werkelijke opgave is, welke mogelijkheden we hebben en hoe we het op een goede manier ingepast denken te krijgen. En wat vragen we eigenlijk aan de samenleving als we het zelf nog niet goed weten?

De pijlers van onze aanpak

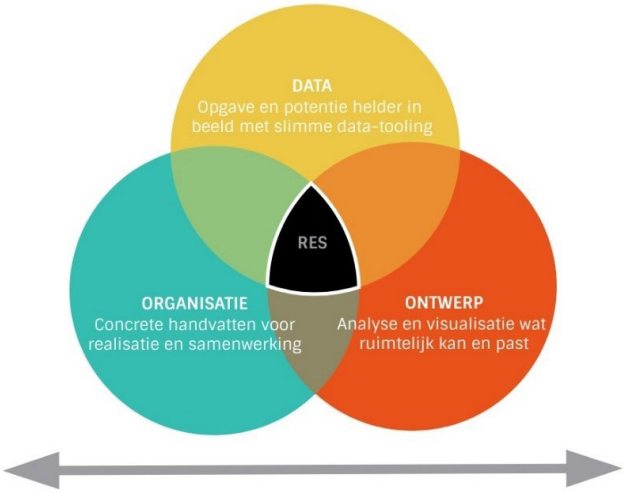

Afstemming en draagvlak

Onze aanpak

Als Over Morgen geloven wij dat gedeeld inzicht en een gezamenlijk proces uiteindelijk leiden tot een gedragen uitvoering. Om dat goed te kunnen doen, werken wij samen met gemeenten, provincies, regio's en overige stakeholders aan de hand van vier sporen. Iedere regio is anders en kent haar eigen dynamiek. Deze sporen kunnen daarom zowel integraal als los van elkaar worden afgenomen.

Onze werksporen

1	GOVERNANCE	Strategisch stakeholder-management, projectgroep, stuurgroep, klankbordgroep
2	PRODUCT	Energiemix, Energie Transitie Atlas, Landschapsanalyse
3	PROCES	Ontwerpateliers, bestuurlijke sessies, procesmanagement
4	PARTICIPATIE	Top-down, bottom-up of cross-over

Governance
We zetten een stevige werkstructuur neer waarin alle relevante stakeholders een plek hebben. Het blijft niet alleen bij meepraten, maar ook echt samen creëren én beslissen. Daarnaast is ook aandacht voor een bestuurlijke werkstructuur om op het niveau van besluitvorming te zorgen voor draagvlak en borging. Daar betrekken we ook de gemeenteraden bij.

Product
Een gedegen inzicht in wat je waar moet, kan en wil doen, is natuurlijk essentieel. Met behulp van onze Energiemix en Energie Transitie Atlas maken wij van data bruikbare gegevens. Daarmee kunnen we de energietransitie-opgave en potentie van de regio op interactieve kaarten duiden en analyseren. De landelijke potentiekaarten vormen daarbij een belangrijk vertrekpunt. Hiermee zorgen we voor een gelijk vertrekpunt en kennisniveau bij alle stakeholders.

Met behulp van een landschapsanalyse ontrafelen we de identiteit en waarde van het landschap. Wat zijn de kenmerkende landschapstypen en landschappelijke dragers in de regio? En op welke manier past de energietransitie daarbij?

Proces
Uiteindelijk vraagt de RES om het maken van keuzes over hoe we de energietransitie in het landschap willen laden. Wij combineren de resultaten van onze slimme tooling. Samen met de stakeholders gaan we aan de slag in verschillende ontwerpateliers. Na elk atelier worden de keuzes over de inpassing van de energietransitie en de gevolgen daarvan concreter. Gedurende het proces maken wij met transparante analyses de consequenties van keuzes steeds inzichtelijk. Hiermee zorgen we voor de juiste inhoud en komen we tot realistische en gedragen resultaten.

De RES wordt regionaal opgesteld, maar uiteindelijk vindt realisatie straks lokaal plaats. Daarom verbinden we in onze aanpak regionale analyses en werksessies met lokale bijeenkomsten en het creëren van draagvlak. Op die manier krijgt de RES pas echt betekenis.

Participatie
Niet alleen professionele stakeholders hebben een stem in de RES. Ook bewoners, ondernemers en maatschappelijke belangengroepen doen mee. Uiteindelijk draait het om hun leefomgeving. Maar wie geef je wanneer welke inspraak? Vanuit onze ervaringen zijn grofweg drie modellen mogelijk om participatie met de samenleving vorm te geven in RES-trajecten.

Top-down model
Achteraf en gesloten. Een informatieavond voor bewoners, ondernemers en belangengroepen.

Cross-over model
Tijdens en georganiseerd. Een informatieavond voor bewoners, ondernemers en belangengroepen. Samenstelling van een klankbordgroep uit de samenleving. Het delen van tussenresultaten na elke stap met de klankbordgroep. En een informatieavond voor bewoners, ondernemers en belangengroepen.

Bottum-up model
Vooraf en open. Een informatieavond voor bewoners, ondernemers en belangengroepen. Een consultatieronde voor bewoners, ondernemers en belangengroepen. Een informatieavond voor bewoners, ondernemers en belangengroepen.

Geen van de modellen is goed of fout, maar het gekozen model moet passen bij het gebied, bij het doel wat je met elkaar voor ogen hebt en bij wat direct betrokkenen prettig vinden. Welk model je kiest bepaalt de manier van communiceren en de in te zetten middelen. Daarom is de participatie-aanpak altijd maatwerk waar we in het begin van de RES met elkaar een gezamenlijke keuze over maken.

Landschapanalyse

De RES vraagt om aandacht voor ruimtelijke inpassing van de energietransitie. Om goed te kunnen bepalen hoe de transitie in het landschap kan worden geladen, is inzicht in de identiteit, waarde en kwaliteit van het landschap van belang. We werken daarom samen met een aantal vaste partners op het gebied van landschapsarchitectuur en ruimtelijk ontwerp. We maken inzichtelijk uit welke kenmerkende landschapstypologieën de regio bestaat en wat de belangrijkste ruimtelijke elementen en dragers zijn.

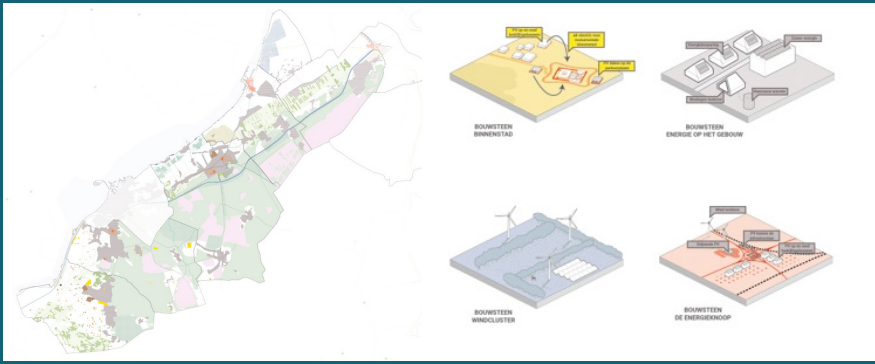

Energiemix

Het werken aan een RES begint bij inzicht in de opgave en de mogelijke mix van duurzame bronnen die past bij de regio. Hoeveel windmolens of zonneparken zijn er nodig? En hoe zit de verdeling in duurzame warmtebronnen eruit? Onze Energiemix is gecombineerd met het Energie Transitie Model (ETM) van Quintel. Hiermee beschikken regio's tegelijkertijd over een instrument om de consequenties van keuzes in de gewenste energiemix inzichtelijk te maken. Wat betekent het bijv. als we geen wind op land willen of meer zon op daken?

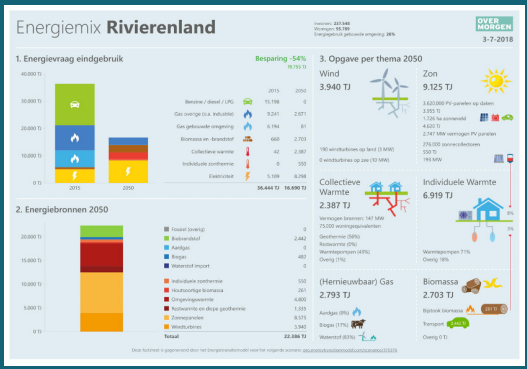

Energie Transitie Atlas
Om goed inzicht te krijgen in de ruimtelijke effecten en impact van de energietransitie hebben wij de Energie Transitie Atlas (ETA) ontwikkeld. De ETA is een online kaarten applicatie, gebaseerd op open data en de landelijke potentiekaarten. De ETA bestaat uit de modules:

- Warmte: inzicht in de verduurzaming van de warmtevraag en -aanbod;
- Zon: inzicht voor verschillende doelgroepen in de potentie van zon-PV;
- Wind: inzicht in de potentie (aantallen windturbines) en ruimtelijke belemmeringen voor wind op land;
- Bio-energie: inzicht in de potentie voor biomassa (hout) en mestvergisting;
- Mobiliteit: inzicht in het aantal elektrische voertuigen en de toekomstige behoefte aan laadinfrastructuur.

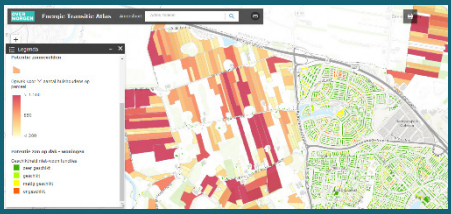

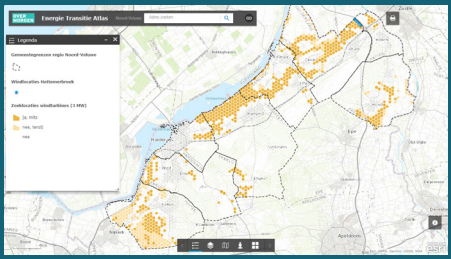

De ETA beschrijft de huidige situatie en maakt het mogelijk om vanuit deze basisinformatie allerlei gewenste, geografische analyses te maken. Bijv. locaties zonder ruimtelijke belemmeringen en nabij een netaansluiting die kansrijk zijn voor de ontwikkeling van zonneparken of het alternatief voor aardgas per buurt op basis van de laagst maatschappelijke kosten. Daarnaast biedt de ETA de mogelijkheid allerlei aanvullende informatie in te laden, zoals de ouderdom van het gasnet of gemeentelijke rioleringsprogramma's.

Eindresultaat

Met onze aanpak komen we samen met de regio tot een onderbouwde, ruimtelijke inpassing van de energietransitie in het landschap. In een gezamenlijk ontwerpproces hebben we gezorgd voor maatschappelijk draagvlak en legden we de basis voor een langjarige samenwerking tussen professionele partijen om tot realisatie te komen.

Welke bijdrage een regio uiteindelijk kan, wil en/of moet leveren aan de landelijke opgave is ook afhankelijk van politieke keuzes en besluitvorming. Het resultaat van ons ontwerpproces leidt daarom ook tot gedragen input voor bestuurders om een realistisch bod richting de Rijksoverheid te kunnen doen.

Aan de slag
Een verbouwing brengt nieuwe energie, nieuwe kansen en een nieuwe werkelijkheid. Maar het kan ook zorgen voor een hoop gedoe met de aannemer, uit de pan rijzende kosten en kopzorgen. Een goede strategie is dan ook dé manier om de verbouwing plezierig te houden en op een prettige manier toe te werken naar het gewenste eindresultaat.

Over Morgen heeft een bewezen trackrecord in het werken aan de energietransitie. Wij mochten in 2017 in West-Brabant en Noord-Veluwe meewerken aan de pilot-RES. Daarin hebben we een aantal belangrijke ervaringen opgedaan over het regionaal samenwerken aan de energietransitie. Die zijn terug te lezen op onze website.
Op dit moment werken wij aan de ruimtelijke verkenning van de energietransitie in het IJsselmeergebied en Regionale Energie Strategieën in de regio's Zaanstreek-Waterland, Arnhem-Nijmegen, Clean Tech en Zeeland.

Meer informatie

Wilt je meer informatie over onze aanpak of graag vrijblijvend met ons in gesprek over de mogelijkheden, neem dan contact op.

Coen Bernoster
coen.bernoster@overmorgen.nl
06 4527 0306

Versie: maart 2019

Over Morgen
Kleine Koppel 26
3812 PH Amersfoort
T. +31 (0) 33 3036800
www.overmorgen.nl